

halál a legrosszabbkor ragadott el Németország nagy kárára). Igazságot szolgáltat Naumann egyikben-másikban félreismert személyiségeknek, így Vilmos trónörökösnek. Valóban meggyőző erővel rajzolja elrontott nevelését; azt (s így közvetve Vilmos császárt) okolja a bekövetkezett botrányokért, hibáért. A trónörökös sem a nagyon is egyoldalú kadettiskolában, sem az egyetemen, ahol szintén nem törekedtek neki igazi széleskörű műveltséget adni, nem ismerhette meg a világot. Naumann azonban nem állt meg itt; szépen vázolja azt is, hogy maga a szörnyű megpróbáltatás mennyire megváltoztatta ezt a tragikus sorsú embert, aki, ha a szerző szerint is aligha remélheti józan számítás mellett még valaha a koronát, de legalább jellemmé fejlődött.

A bajor Rupprecht egészen más ember. Naumann objektivitásra törekvő sorain át is érezzük azt a népszerűséget, amely újabbban ismét körülveszi. A szerző azonban el nem mulasztja jellemességét hangsúlyozottan kidomborítani és ezzel kapcsolatban külön kiemelni, hogy éppen ő semmiképp sem kapható arra, hogy Németország egységét megbontsa. A bajor III. Lajosnak szintén igazságot szolgáltat Naumann.

A magyar viszonyokat is jól ismeri a szerző, legalább hasonlíthatatlanul jobban, mint más német politikusok, tudósok, vagy általában intelligens emberek. Szeretettel is viseltetik irántunk s nyíltan szemükbe mondja honfitársainak, hogy nem ismernek bennünket eléggé. Már ezért is hála s köszönet illeti részünkről. Ezt nem szabad sem elöl tévesztetni, ha nekünk kevésbé kedves dolgokat is lelünk nála egyik-másik helyen, így pl. a nemzetiégi kérdéssel kapcsolatban. Inkább igyekezzünk abból tanulni, amit egy irántunk szemmeláthatólag jóindulattal viseltető jószemű ember lát, aki saját hazájában is elég kifogásolni valót talál s éppen a kényes kérdések jóakarátú föltárással igyekszik segíteni. Mint már fentebb megjegyeztük, magyar arcképei természetesen mégsem olyan biztos kézzel vannak rajzolva, mint a németek. Tisza István összevetése a porosz Junkerrel, kávinizmusának nagyon erős hangoz-

tatása stb. talán a már eléggé ki-terjedt Tisza-irodalommal függ össze. Némi ellentmondás rejlik abban, hogy egyszer szemére veti politikájának túlságosan egyoldalú magyarságát, s megtagadja tőle az európai látókört, máskor éppen őt látja alkalmasnak arra, hogy a külügyeket vezesse. Lebilincselően érdekesek azok a részek, amelyek személyes találkozásairól szólnak, főleg a lengyel- és olasz-kérdésben folytatott viharos négy szemközi eszmeharcról. Nem lehet elhallgatni azt a gyanút sem, hogy Naumann feltűnő tárgylagosságot fitogtató ellenvélemény-felsorolása mögött néha bizonyos leplezett káröröm vagy irónia lappang, főleg egyes magyar vezetőemberekkel kapcsolatban. Itt a határozott állásfoglalás mellőzése inkább árul jel.

Koszó János.

Don Quijote új kiadása. Ötven éve már, hogy Cervantes halhatatlan műve Győry Vilmos kitűnő fordításában megjelent. Akkor a Kisfaludy-Társaság adta volt ki (1873—1876) a négykötetes teljes fordítást, a fordító pedig időközben (1875) az ifjúság számára is külön feldolgozta.

A magyar közönség nagyrészt már csak az utóbbi, rövidített változatban ismerte az elmés nemes lovag mulatságos, de oly mélyen emberi történetét. Melegen ajánlhatjuk tehát olvasóink figyelmébe a Győry Vilmos-féle teljes fordításnak újabbban a Révai Testvérek kiadásában megjelent négy szép kötetét. Jó gondolat volt a „Klasszikus Regénytár” szerkesztőitől, Ambrus Zoltántól és Voinovich Gézától, hogy vállalatuk új sorozatába e remekművet is felvették, s hogy Győry Vilmos fordítását, bizonyos lényegtelen alakításoktól eltekintve, érintetlenül hagyták.

A fordítás elé Wildner Ödön irt a legszükségesebb tudnivalókat tömören összefoglaló tájékoztatást, s fűzött Győry Vilmoséhoz a szükséghez képest újabb jegyzeteket. X.

Mihály László versei. 1923 óta most másodízben adja ki versei gvűjteményét ez a fiatal erdélyi poéta. *Hazavágyom* címmel. *Ki vagyok?* című ciklusának vezetőversében azt vallja, hogy apai őse pogány hun igrice volt, anyai őse meg jámbor kis apród, ki minden reggel asszonya után vitte az imádságoskönyvet a